

GÁL JÓZSEF

PUSZTAY JÁNOS KIS SZETU ENCIKLOPÉDIÁJA

Négy jó ízléssel megtervezett könyv borítóján olvasok egy számomra ismeretlen szót: szetu.¹ Az egyik kötetben *Pekó* címmel egy szetu eposz, a másikban – a címlap szerint – két szetu epikus ének található. A másik kettő: szetu nyelvtan, illetve szetu szótár. De hát mit vagy kit is jelent a szetu? A fordító, a finnugor nyelvek kitűnő tudósa, a művek fordítója így mutatja be: „Észtország délkeleti csücskében és az észt-ország határ túlsó oldalán – Oroszország Pszkov megyéjének egyik járása (központi településük az eposzban is megjelenő *Petseri*) – él a mintegy 10–11 ezer lelket számláló szetu kisebbség... A szetuk nyelvük, kultúrájuk és főleg – ortodox – vallásuk révén különülnek el az észtek többségétől. ... A szetu nyelv(járás) a dél-észti nyelvjárások egyike. Több jellegzetességük a finnel köti össze őket (például a magánhangzó-harmónia) és nem az észak-észti nyelvjárásokkal.”

A három epikus mű magyarra fordítását azonban meg kellett előznie a 4075 szót tartalmazó magyar-szetu szótár és nyelvtan megalkotásának. „A fordítás előmunkálataként össze kellett állítanom egy szetu szójegyzéket” – írja. Forrásként a két epikus ének (*A leány halál-dala* és *A nagy nász*) finnországi (szetu és szó szerinti angol nyelvű) kiadását vette alapul. A nehézséget az is jelentette, hogy „*Anne Vabarna* nagyon szabadon bánik a szavak jelentésével. Ha a metrum vagy az alliteráció is megkövetelte, szabadon társított a szavakhoz új jelentést. Mivel a szótárban közölt jelentések a feldolgozott szövegből adódnak, néha elterhetnek a köznapi jelentéstől” – írja a szótár előszavában.

A három alkotás szerzője egy babaként dolgozó iskolázatlan asszony, Anne Vabarna (1877–1964), akire gazdag ének- és szöveg-tudása miatt figyelt föl a neves finn folklorista és zenekutató, Armas Otto Väisänen 1923-ban. A kutatók 142 ezer sornyi szöveget: gyermekdalokat, imákat, epikus énekeket, meséket, esküvői és üdvözlő (orvosoknak, államférfiaknak) dalokat jegyezték le tőle. Nem csökkenti az olvasó csodálatát a bámulatos memóriájáért az a tény sem, hogy szinte mindig így vezeti be egyes szereplői megszólalását: „...mondta a maga módján”, illetve a balti finn népek és a vogulok megosztjákok népköl-

1 PUSZTAY János: *Szetu nyelvtan*. 100 old., PUSZTAY János: *Szetu–magyar (Vabarna) szótár*: 204 old. VABARNA, Anne: *Pekó. Szetu eposz*. 126 old. illetve a *Leány halál-dala*, *A nagy nász*, *Két szetu epikus ének*. Fordította: Pusztay János. A köteteket a Nap Kiadó jelentette meg 2017-ben.

tészetére jellemző paralelizmussal is gyakran él. Tartalmilag alig változó ismétlődést használ. Például: „*Apa így szólt az anyához/ papa mondta a mamának.*” (Pekó)

Pusztay János a kötetek előszavában a fordítás dilemmáiról szól. Nevezetesen minden műfordítás alapkérdéséről: a tartalmi hűség mellett mennyire legyen hű a formai sajátosságokhoz. Jelzi azt is, hogy az eposznak teljesen hétköznapi a szóhasználata, hiányzik belőle az emelkedettség, ezt alapjaiban nélkülözte a fordítás során. A változatosságot azonban igyekezett megteremteni. (A eredeti eposzban 3010 az egyedi szavak száma. Pusztay János a névelőkön kívül 4500 egyedi szót használ. A két epikus énekben pedig a 2326 szót 3625 magyar szóval tette plasztikusabbá, gördülékenyebbé a fordítás során. A módot erre – közlése szerint – a magyar nyelv gazdagsága, a szinonimák lehetősége adta.)

A művek népköltészeti jellegét jelzi a Nyugat-Dunántúlon is máig meglévő nyílt e és zárt e hangok különbségének jelzése.

Szól a versmérték megválasztásáról, a balti finnek népköltészetében jelentkező gondolatpárhuzamról, a gazdag alliterációról [ezekből igen bőséges a választék: például: „*kezdték a kedvesék hajlongani, /kacsák a keresztanyát kérni.*” (A nagy nász.) – „*Ménnybolt mentén táncoltak hazáig/ füllegek mentén forgolódtak.*” (A leány haláldala.) – *Hallotta az égi zöngést,/a szárnyaknak szisszenését*” – (Pekó)], amelyet Vabarna alkalmanként olyan szavakkal is helyettesít, amelynek jelentése más fogalmat takar. A fordító szerint sok a töltelékzsó is (aranyos, drága, kedves, bájos), a személyeket gyakran háziállatként (csibe, tyúkocská, kacsa, galamb, fecske, madárka, kakukk) és növényként (bogyó, bogyócska, almafa, cseresznyefa, nádszál, rózsá, lucfenyő) nevezi meg. A nőkre és férfiakra is alkalmazza az állati és növényi megszemélyesítést. Sokszor a becézgető, kicsinyítő képzős változatot használja. A kicsinyítő szavak használata Pusztay szerint orosz hatás.

Szól az eposz megszületésének körülményeiről: a Vabarna életében fontos szerepet játszó Paulopriit Voolaine próbálkozása, aki meg akarta írni a szetu nép eposzát, a Pekot, sikertelen maradt. Ezért Vabarnát kérte meg (1927) az eposz megalkotására. A tudós 100 témát jelölt meg. A téma és néhány szempont megadásán túl szabad kezet kapott Vabarna, aki az egyes témák kiválasztásában, formálásában elsősorban a saját maga által is átélt eseményeket vette figyelembe.

A szöveg értelmezéséhez a fordító hasznos segítséget kapott Paul Hagutól, a tartui egyetem szetu származású docensétől, míg verstani kérdésekben Papp Zoltántól, a neves színésztől, előadóművésztől.

Az eposz főhősének, Pekónak a története – az olvasó szerint – nagyrészt mutatja azokat a jellemzőket, amelyeket az irodalomelmélet e műfaj sajátjának tart. Nevezetesen: a főhős rendkívüli képességű – rendszerint – férfi, aki „*természet feletti lényektől is támogatva – de nem varázserő révén – nagy, egész közösség sorsára is kiható tetteket hajt végre... Alapjuk nagy hőstettekről szóló hősdalok, illetve az ezekből alakuló lazább nagy epikus ciklusok, eposzok, amelyek szerencsés esetben, hosszú előkészítés után végül valamely nagy énekmondó egyéniség ajkán, (például Kalevala: Elias Lönnrot, GJ) és nem maguktól, művésziileg zárt szerkezeti műalkotássá lesznek.*”²

A laikus olvasó szerint szerkezetében nagyrészt követi a klasszikus eposz „kíváncsalimat”. Pekó is invokációval – igaz, nem az „in medias res”-szel – kezdődik. „*Rajzolok keresztet keblemre,/Jézus jelét homlokomra,/engem Isten istápoljon,/ arany Jézus erőt adjon/*

2 Ritoók Zsigmond „eposz” címszava: Világirodalmi Lexikon, Budapest, 1972. Akadémiai K. 1179–1182. old.

ezt a könyvet készíteném,/ énekemet énekélni.../dalt szeretnék szerkeszteni,/ észtek földjét fölvidíteni”), megjelenik a csodás elem (a buzogány), megvannak az állandó jelzők, a se-regszemle. A főhős magas férfi, nagyon kemény, erős ember. A nagy nászban is szívesen használja – dicsérőleg – a magas jelzöt. Felesége (róla kevés szó esik), Nabra tréfáskedvű, nevető arcú, az idősebb fiú Joroszk bátor, a fiatalabb, Meroszk eleven eszű, kedves kannel-játékos. (A kannel észti népi húros hangszer, lásd finn: kantele.)

A fordító azonban úgy látja, a Pekó nem felel meg a klasszikus eposzok követelményeinek. Okai a szerkezetben, „a hősök jellemzésében meglévő hiányosságok. Ugyanakkor – írja – világirodalmi szempontból nézve a népi és műeposzok között az egyik legsajátosabb, igazán paraszti és nőiesen hajlékony mű.” Sajátos abban is, hogy főleg a két epikus énekben a törvényt is emelt népszokásokkal ismerkedhet meg az olvasó.

A Pekót 29, az epilógust (amely nem szorosan kapcsolódik az eposzhoz) 14 énekbe szerkesztette az énekes.

A fordító a bevezetőben ismerteti a pogány gabonaisten, Pekó kultuszát, akinek tiszteletére évente két alkalommal – a vetés illetve az aratás befejezésekor – ünnepet rendeztek. A szokás a XIX. század végén már csak néhány faluban élt. Az alkotás két kultúra: a pogány hiedelemvilág és a pravoszláv világ hosszú időn át tartó egymás mellett élésének dokumentuma. Azzá lett azáltal, hogy a pogány Istent Jézus szolgálójává tette, így eltűnt a

pogányság és a kereszténység ellentéte. Pustay János szerint a műben sikerült egyesíteni a pogány hitvilágot az ortodoxiával.

Pekó története egy rendkívüli család története. Rendkívüli már a születése, világra jövetelét segíti Jézus és Szent Mária, a Pekó nevet is Jézustól kapta. Rendkívüli a gyermek és ifjú gyors növekedése, munkabírása a hétköznapiakban és a harcban, a szetuk mezei királyának jövőbe látása, halála utáni tisztelete is.

Az eposzra jellemző felső hatalmak – Jézus és Szent Mária – segítségével nem csak a Pekóban, hanem a másik két epikus alkotásban is jelen vannak. Már a főhőssé nőtt Pekó születésénél is ott vannak, és élete folyamán rendszeresen segítik. Pekó élettörténete általános emberi történet, a szetuk hétköznapi élete. A születést követi a névadás, a keresztelődés, munkás napjainak bemutatása, házassága, gyermekeinek születése,

A négy kötet, a Nap Kiadó gondozásában

az apa halála, az anya betegsége és halála, Pekó katonáskodása, harca, fogsága, bíraskodása, tragédiája: Joroszk fia elvesztése, felesége fogsága. Örül másik fia sikeres házasságának.

Megjelenik az eposzban a csodafegyver, a buzogány vagy (varázs)dorong, amit az édesapa talált, és átadta fiának. „*A buzogányt Pekónak adta,/ a dorongot markába nyomta*”, majd használatára oktatta: „*Pekó fiam, kis fiacsám/ kedves égyetlen tyukocskám, / ha majd egyszer szükség szorít,/ inség üti fël a fejét,/ védđ elő a varázdorongot,/ buzogányt búvóhely-éröl. / Ha hitvány az árpakalász,/ száradni kezd a zab szára,/ mutasd meg botod az árpának, / a kedves buzogányt a zabnak, / telik majd maggal kalásza/ buzogányként szökken szárba.*”

Pekó a munkában és a harcban is kiváló. A rendkívüli erejét az aratásban is megmutatja. „*zsákba hordja a kalangyát /szénaboglyát vitt ölébe./...Bár forgósziel kerekédett, szélvihar szakadt a földre,/mások kepeit megbolygatta, / szalmájukat szerteszórta, /nëm szórta szét Pëkó kepeit, /nem fordította fejükre: /kőkemények a kepei, /mintha kátrány kötné össze.*” A paraszti élet fontos eleme az állatok ellátása, ebben is páratlan munkabírású volt: egy nap alatt annyit kaszált, hogy hatan alig tudták egybe hordani, ötvenen összegereblyézni. A harcban „öt birodalom” csupa erős embere akarta legyözni. De fegyverét úgy forgatta, hogy az erős emberek fejei, úgy „*hulltak, mint a krumplik.*” „*Vërbe fagyott mind a muszka, /németek hanyartak hevertak, /litvánok lészálltak a földre,/ lengyelék aludtak szanaszélj!/... százával mëntek a másvilágra.*”

A csodálatos képességű gyermeket Jézus, akinek Hegyi beszéde a jövőt jeleníti meg, kedveli, királlyá koronázza. A gyermek látomása szerint a gidres-gödörös utak helyett vasból kovácsolják az erdön-völgyön átvezető utakat, olyan pompás fekete lovak születnek, amelyek „*nem zabot zabálnak*”, hanem szénal etetik őket. Beszél a telefonról: „*oszlopok támadnak az utak mentén,/drótot kötöznek hozzájuk*”, és ha a rokon a világ másik végén él, akkor is cseveghetnek egymással. Szól egy álmáról is: „*Olyan törvényt tésznek, olyan tervek készülödnek: Szibériába kell menni,/ vonulni Tomszk városába.*”

A Hegyi beszédben kéri, hogy sírjára kápolnát építsenek, két másik énekben pedig „végrendelkezik”. Tölgyet, varázdorongot ültet, amelytől azt kéri, hogy „*Nagyra nőj, tölgy, bölcs légyél,/ eredj męg gyökér, légyél erős.*” Erre szükség is lesz, mert testvér testvér ellen, rokon rokon ellen harcol, a varázdorong segítségével azonban véget vet a háborúnak. Végrendeletében a dolgos embereknek hagyja földi javait (vászonkabátot, fehér inget). Gondoskodik arról is, hogy nevét sokáig emlegessék.

Halálát is – akárcsak születését – Jézus és Szent Mária segíti. Jézus „*szép bëtükkel irt levélben*” megkérte a szetukat, hogy sírkamrájának ajtaja örökké maradjon zárva. A sírra felépítik azt a különleges kolostort – közepébe helyezték el Pekó koporsóját –, amelyet sok ember épített sok esztendőn át.

A Pekóról szóló 5362 soros eposzt, terjedelmes – 2594 soros – epilógus követi. Ebben a részben olyan történeteket szedett versbe Vabarna, amelyek szintén a szetuk korábbi életét mutatják be. 14 énekből 6 Jézus életének egy-egy eseménye: Jézus meggyógyítja a beteget, tanítja a mezsgye elszántóját, segít a halásznak, böjtöt ír elő. A *Jézus halála* a bibliából ismert utolsó vacsora és elárulásának, elfogásának története. Az epilógusban a napi politika (Észtország szovjet megszállása 1940-ben) is megjelenik. A „szabaddá” tett utazás, amelynek során a szetuk kivándorolnak Szibériába. Egy részük azonban vissza fordul a hosszú útról. Beszámol a régi életformáról, az egykori katonai szolgálatról, az utolsó háborúról. Más története a népmesékből ismert anyáé, aki saját lányát imádjaa, de meglakol érte, mert a fürdőben meghaltak a széngáztól (!). Az árvával – ahogy a mostoha gonoszságát a mesékben ábrázolni szokták – kegyetlenül bánik. Az árva Luko a szomorú sorsa elől a jó-ságos Holdat kéri, hogy vegye magához. Kérését teljesíti, saját lányaként fölemelte. Vabarna

előadásában – nem Dávid hegedül a Holdon! hanem – „*a Hold szívében... felfénylik a gyönyörű Luko, / felfénylik az árva gyermek, / megszépíti a fél világot, / a fél járást világítja.*”

A zárzóban ismét megjelenik a napi politika. Elmondja, korábban hogyan ünnepték Pekót, gabonaistent, ahova azért is csak ritkábban juthattak el, mert messze laktak Petseritől (ahol a koporsója, temploma van), de azért is, mert „*Most olyan rendület született, / olyan lett a mai módi, / ahova hagynak, oda megüink.*”

Az énekes zárószavában nyugtázza a kezdő sorokban megjelölt feladat teljesítését. Saját magáról mondja: „*Mondtam mindezt tudatlanul, / mondtam meggonddalatlantul*” majd így fejezi be: „*Ezért hagytam dalom a városokra, / hadd hallhassák a nagy urak: / emlégenség nevémet, bécsüljék meg Anne nevét- / Tonjából hoztam dalaimat, / Anne találta ki mindet.*”

„*Anne találta ki*” a két másik elbeszélést is. Persze nem ő találta ki, de ő öntötte versbe, az ő nagy érdeme, hogy a természetközeli, hozzánk képest archaikus állapotban élő népek szokásait, mindennapjait szedte versbe, így őrizte meg az utókor számára, a néprajz tudományának pedig felbecsülhetetlen értékű forrásként. Az első elbeszélés. *A leány halál-dala* annak a vallási áhitatban mélyen elmerülő dolgos szép leánynak a története, aki rangos kérőit sorra elutasítja: „*Kedves lányom, édes kincsém! / Fuvárosok kérnek feleségnek, / urak vágyódnak utánad.*” – „*Édesanyám... mézes bogycím, kis mamácskám! / Fuváros, ha kér is feleségnek, / urak vágyódnak utánam, ha akarnak bölcs parasztok, / Ha hat kérő jön havonta, / négy vagy öt jön hétnaponta... nem megyek én sehova sem, / más házába el nem megyek.*” Szüzességét megőrzi, hiába a szomszédok, a rágalmozók pletykája. „*Tisztességem erősödik, / híröm magasabbra hág majd, / mert nem vagyok szolgák szeretője, / sem legények léha társa, / nyári lányoknak vagyok barátja, / falusi menyecskék megsegítője.*” Mindenkit elűzött magától, „*haramiákat hajtott fekhelyéről, / küldtél őket a küszöbön túlra, / ő maga, alma, az ajtó mögött maradt.*” Aztán elaludt, álmában megjelent Mária, akit Jézus küldött hozzá az angyalokkal. Álmában elmondja vágyát: „*Jézusnak lészék leánya, / Máriának csöpp csibéjé.*” Jézus betegséget bocsát rá, a leány nem kér orvost, gyógyítót, mert „*Hamatosan meghalok én már*”, azt kéri: „*Dalolva tegyetek a földbe...*”

A halott-mosdatás, díszes ruhába öltöztetés, koporsókészíttetés után sorra hangzanak föl a hozzánk közel álló kultúrákban megismert siratóénekek. [Ezek az énekek tipográfiai is (nem kéthasábos, mint az elbeszélő rész, hosszabb szótagszám) is elkülönülnek.] Elsőként egy leánypajtása búcsúztatja, aztán az édesanyja többször is visszatérve „*jajong*” érte. Búcsút vesz tőle édesapja is. Az elszakadást az anya nem akarja tudomásul venni: „*Várok réád, leányom... / ha nem lépsz be... / visszajövünk érted leányom, vörössárga lovon... / elindulunk érted, leányom az egész családdal. / Akkor megint, leányom, az asztalt megterítjük, / fogunk neked, leányom, újra ünnepet ülni.*”

A Jézus és Mária csibéjének lenni vágyó leány története szelíd sors, a katolikus hitvilág szentjeihez hasonló; a Jézus vőlegénységét óhajtó leányok fizikai szenvedésekkel, nagy megpróbáltatásokkal kísért élettörténetéhez képest, akiket – a Jézus iránt leginkább elkötelezettek – az egyház boldoggá vagy szentté is avatta.³

Ahogy *A leány búcsúdala*, úgy *A nagy nász* is az emberi élet fordulójához kapcsolódó szokásokat eleveníti föl a lánykéréstől a lakodalomig, illetve az azt követő első napokig. (Ahogy az események követik egymást, az a magyar és más rokon népek lánykéréstől a lakodalomig tartó időszakának története.) Igaz, a miénktől eltérő, de a természetközeli időkben még rokon életmód különbsége markánsan érzékelhető.

3 Közéjük tartozik: Árpádházi Szent Margit + 1271, Sienai Szent Katalin + 1380, Magyarországi Boldog Erzsébet + 1337, Folconieri Szent Julianna + 1341 Szentek élete. szerk. Schütz Antal, Pantheon, 1995. 59–73, 257–260, 273–260, 375–377. old.

Az állandó „mozgásban” (folyton történik valami fizikailag is, érzelmileg is) lévő két szálon (menyasszony, vőlegény) futó eseménysort *A nagy nászban* – amelyek természetesen össze is kapcsolódnak – jó lett volna a tipográfiai formát is jelzett forma (két és egyházas tördelés) mellett másként is jelezni az egyes, egymáshoz tartozó mozzanatok nyitását, zárását. *A nagy nász* mozgalma történetének földézésében nehezebbre esik az olvasónak az önkorlátozás: mit említsen, mit tartson fontosnak másokkal is megosztani.

Az első érdekesség a számunkra evidenciának tartott esküvői szertartás (a mi fogalmaink szerinti polgári vagy egyházi) hiánya. A több napon át tartó ceremóniában a vallás persze jelen van (Jézus és Mária segítése) „szóban” és „képben” is (nem csak emlegetik, hanem Jézus és Mária képét falra is akasztják), az anyakönyvvezető által „dokumentált” esemény nem.

Az elbeszélés hosszan foglalkozik a lánykéréssel, mindkét fél szüleinek megszólaltatásával. Érdekes mozzanat, hogy még az esküvő **előtt** – miközben az elbeszélés többi részében a szüzesség hangsúlyozása a lány értékét emeli – az anya arra biztatja lányát, hogy vesse meg az ágát, „*jól rázd föl a dэрékaljat./borzold fél a tollas párnát,*” a legényt pedig „*mэnj égy kicsit szundítani*” fölszólítással küldi, a szobába. Aztán – „*Lэféküdtek a bogycs-kák,/ lélegzэni finom álmot. /Beszélgettek szerelmesen, / cseverésztek égy ideig, / нэм jött álmom a szemükre, / nagy dolgokról gondolkodva.*” Ez az esemény megelőzi a lakodalmat, hiszen a legény így szól anyjához: „*Eljött hát a pompás pénték, holnap lesz a menyegző napja!*”

A kézfogóval pedig megkezdődik a – szinte siratóénekké vált – búcsúztatók sora. Az igazi siratóktól persze abban különböznek, hogy a megszólított válaszol is (kivételt a halott nagyanya jelent, akitől nagy szeretettel köszön el a menyasszony: „*A kérészt нэм enged, éдés nagyanyácskám, többé kinyújtózni,/ a sír нэм hagyja, éдés nagyanyácskám, karodat emelni.*” Ezután: „*A lányok elvezették a menyasszonyt.../Hagyd most abba siratást...*”). Hosszasan búcsúzik keresztanyjától, búcsúzik apjától, akitől vőfélyt, násznagyot kér. A búcsúztatókra az ifjú pár mindig felel. A párbeszéd formára példa: „*A lány mondta a maga módján,/...óh én madárkám komalányom,/ óh én hűséges Odékkom,/ gyere mellém jobb felől*”, az unokahúgát bal felére kéri. A lányok „*Akkor ók elkezdtek siratni,/a gyermekék jajveszékélni.*” Eléneklie a szerző a nászhoz kapcsolódó búcsúzások mellett a vőfélyek csinantalanságait. Egy másik szokásról: az ifjú pár fésülgetéseiről is szól, amelyet nem csak az anyák és apák végeznek, hanem a rokonság is. A fésülgetés egyúttal az asszonyi létre való föl-készülést jelzi. „*Fésüld most, mamácska, gyöngyös hajam.../ hosszú időre fésülj még, papácskám, gyönyörűen!/ Most, mamácskám, be lesz fonva fejem,/hajamat, apácskám, finom fonal köti,/ a nap, mamácskám, fejem нэм láthatja, / hajamat a szél, papácskám, нэм borzolhatja többé.*” (N.b. Beköti a fejét!) A vőlegény fésüléséről mondja: *A feje бúbján háromszor húzták még*, mert „*Szaporodik akkor a jószág,/ a gabona gyarapodik:/ két istálló lesz tele marhával, / öt hombár tele gabonával.* A fésülést követően ajándékozzák meg az új párt. A fésülés szertartása után adják a rokonok a lakodalmi ajándékokat: ezüstpénzt, félrubelesek, a lány még pántlikát, öveket, gyűrűt, rézláncot is kapott. „*Régi szokás volt ez, ősi ez a törvény*” – indokolja az elbeszélő. (Ezzel a mondatával és más alkalmakkor szintén „kilép” a történetmesélésből és mondandójának forrásaként jelöli meg a szokást, amelyet ősi törvénynek nevez.) A nászajándékok között ott volt a harisnya és a kesztyű is. Ebből több is. A kesztyű hímzése az ajándékozó ötletességét is igazolta.

A fiú gazdasága, a lány tisztos hozománya a jövőre nézve alapvető fontosságú. Mesél is ezekről hosszasan Vabarna.

Fölsorolja az esküvőn használt hangszereket, a kannelt, a dobot, a triangulumot, aztán a lakodalmi dalokat, a táncokat, amelyet nemcsak párosával, hanem hármassával, négyesével, de még nyolcasával is jártak. Megjelennek *A nagy nászban* is olyan hiedelmek, szokások, amelyeknek eredetét – ma már valószínűleg az esemény résztvevői sem ismerik. Célját igen, mert például figyelmeztetik a vőlegényt: vigyázzon, hogy a küszöb alatt ne legyen sem bojtortján, sem bogáncs, mert akkor álmos és zsémbes lesz az asszony, de ha alma és piros bogyó van ott, akkor szorgos asszony és bájos feleség lesz. Másik a természettről: „*Most mēnjünk ki mēgnézni, kaszkē, kanykē, /kinn a kerek udvarban, kaszkē, kanykē, /kint van-ē a szērēncseszél, kaszkē, kanykē, /fēnn van-ē a szērēncsehold, kaszkē, kanykē.*”

A lakodalmi „koreográfia” több mozzanata is a részegeskedést igyekszik elhárítani. Ám a lakodalmi szertartás nem nélkülözi a szinte állandósult italkínálást. Amerre járnak a szülők, a vőlegény és a rokonság is rendre szedik elő a zsebükből a poharakat, kínálják a vendéget pálinkával, sörrel. Az asztalnál „*az anya buzgón étetett/ az apa bátran itatott*”. Móka nélkül a szetu lakodalom sem múlhatott el. Például az ifjú párt elvitték a kovácshoz megpatkoltatni, „*egy fickó fogta a vőlegény lábát, / a másik mókás az asszony lábát, /összē kalapálták őket.*” A megöregedett anyának, akinek már a lába is öreg, „*fiatalabb lábat csinálnunk nekēd, /ēgyenēs lábszárat készit a kovács.*” Mindezért persze fizetni is kell. Egyébként is a pénz újra és újra visszatérő motívum, csakúgy mint a babonás szokások, így a már említett fésülés, aztán a természeti jelenségek. A szetu lakodalmi szokásokból sem maradhatott ki az erotikus utalások sora. Dicsérik a lány tisztességét és szorgosságát, mert „*a falusi fruskák heverészték.../ők mindig fickókkal feküdtek, / folyton fiúkkal pihentek, / lábuk négyes kötésben volt*”.

A leányt a tisztos magatartásra biztatják: ne mondjon semmi rosszat a családról, mert abból nagy pletyka lesz, dolgoz munkára serkentik, ő vesse meg az anyósa ágyát, „*nē hagy, hogy az asztalt a macska takarítsa, / hogy a cica a tálakat tisztítsa.*” Fölkészítik az asszonyok arra is, hogy itt nem a mezőn dolgoznak, hanem halászzal foglalkoznak, és bizony előfordul, hogy a férj (fiú) nem tér vissza, mert a víz elnyeli.

Az elbeszélés befejezéseként a kíváncsi szomszédasszonyok kérdésére: „*Úgy jár-ē, ahogy parancsolod, / szalad-ē, ahogy irányítod*”, az anya így dicséri az új menyecskét: „*Hálát adok Istennek! / Mēgy, mielőtt parancsolnám, / rohan mielőtt irányítanám! / Jósolni nēm lehet a jövőt.../léhet, szarvast rejt kötényē, / medve bújik hóna alatt.*” De a dicséret mellé tanácsot is ad a növekvő „csizmaszáraknak”: „*oda mēnjetek lánykērőbe, oda vigyētēk az italt, / akiről sokat beszélnek, a rosszat csak fēddni szokták – /a tisztességēséről beszélnek, /a tisztēt emlēgetik.*”

Pusztay János határokön átnyúló kultúramentő munkássága ezúttal, a szetuk enciklopédiájával, egy nagyon kevesek által ismert nyelvről és egy archaikus társadalom mindennapjairól szóló figyelemre méltó híradással gazdagodott tovább. Olyan opusszal, mely nemcsak a szakembereknek, a laikus olvasónak is érdekes olvasmány.